

УДК 343.6(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.57>**СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗАРАЖЕННЯ ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ****Старко О.Л.,***кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет імені Лесі Українки***Старко О.Л. Суб'єктивні ознаки зараження венеричною хворобою.**

Статтю присвячено проблемі кримінально-правової заборони зараження венеричними хворобами. Застосування кримінально-правових засобів є необхідним та дієвим засобом у боротьбі з поширенням соціальних хвороб. Зокрема, чинний Кримінальний кодекс (далі - КК) України (ст. 133) передбачає відповідальність за зараження венеричною хворобою особою, яка знала про наявність у неї цієї хвороби. У ч. 2 та ч. 3 цієї статті передбачено кваліфіковані склади кримінального правопорушення - зараження венеричною хворобою особою, раніше судимою за зараження іншої особи венеричною хворобою, зараження двох і більше осіб або неповнолітнього (ч. 2 ст. 133 КК України) та зараження, яке спричинило тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 133 КК України).

У статті подано дані офіційної статистики щодо рівня вказаних кримінальних правопорушень за період з 1992 р. по 2021 р. Констатовано, що у порівнянні з 90-ми та 2000-ми роками, рівень цих кримінальних правопорушень суттєво знизився. Якщо за період з 1992 р. по 2011р. реєструвалось у середньому 36 злочинів за рік, то за період з 2013 р. по 2021 р. було обліковано всього 10 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 133 КК України.

Хоча й спостерігається певне зниження кількісних показників аналізованого кримінального правопорушення, його суспільна небезпека є високою, оскільки дане діяння посягає на найважливішу групу соціальних цінностей, зокрема здоров'я особи.

У статті досліджуються питання щодо змісту суб'єктивних ознак зараження венеричною хворобою, оскільки встановлення їх особливостей має виняткове значення для правильної кваліфікації діянь.

Досліджуються зміст ознак суб'єкта зараження венеричною хворобою. Суб'єкт розгляданого злочину – спеціальний, а саме особа, яка знала про наявність у неї венеричної хвороби. Відповідальність настає з 16 років. Про факт обізнаності особи про свою хворобу можуть свідчити результати медичного обстеження, застереження лікувальної установи, а також власний досвід та звернення до медичної літератури. Встановлено

що до можливих суб'єктів цього злочину слід віднести не лише хворих осіб, а й бактеріоносіїв та контактних осіб (за умови обізнаності цих осіб).

Заперечується думка про те, що прямий умисел для даного складу злочину неможливий. Суб'єктивна сторона зараження венеричною хворобою характеризується прямим та непрямим умислом, а також протиправною самовпевненістю.

Ключові слова: венеричні хвороби, злочин, зараження венеричною хворобою, кримінальна відповідальність, суб'єктивна сторона, спеціальний суб'єкт, умисел, необережність, мотив кримінального правопорушення.

Starko O. Subjective signs disease of venereal infection.

The article is devoted to the problem of the criminal law prohibition of infection with venereal diseases. The use of criminal legal means is a necessary and effective tool in the fight against the spread of social diseases. Part 2 and Part 3 of this article provide for the qualified components of the crime - infection with a venereal disease by a person previously convicted of infecting another person with a venereal disease, infection of two or more persons or a minor (Part 2 of Article 133 of the Criminal Code of Ukraine) and infection which caused serious consequences (Part 3 of Article 133 of the Criminal Code of Ukraine).

The article presents official statistical data on the level of the specified criminal offenses for the period from 1992 to 2021. It is established that, compared to the 90s and 2000s, the level of these criminal offenses has significantly decreased. If for the period from 1992 to 2011 an average of 36 crimes were registered per year, then for the period from 2013 to 2021, only 10 crimes, provided for by Art. 133 of the Criminal Code of Ukraine.

Although there is a certain decrease in the quantitative indicators of the analyzed criminal offense, its social danger is high, since this act encroaches on an important group of social values, in particular, the health of a person.

The article examines questions regarding the content of subjective signs of infection with a venereal disease, since establishing their features is of exceptional importance for the correct qualification of the act.

Signs of a special subject of venereal disease infection are being investigated. The subject of the crime under consideration is a special one, namely a person who knew about the presence of a venereal disease. Responsibility begins at the age of 16. The fact that a person is aware of his illness can be evidenced by the results of a medical examination, a warning from a medical institution, as well as his own experience and his reference to medical literature.

It has been established that the possible subjects of this crime should include not only sick persons, but also bacteria carriers and contact persons (provided that these persons are aware).

The idea that direct intent is impossible for this component of the crime is denied. The subjective side of venereal disease infection is characterized by direct and indirect intent, as well as unlawful self-confidence.

Key words: venereal diseases, crime, infection with a venereal disease, criminal responsibility, subjective party, special subject, intent, carelessness, motive of a criminal offense.

Постановка проблеми. Останні десять років спостерігається суттєве зниження кількісних показників аналізованого кримінального правопорушення.

Статистика офіційної реєстрації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 133 КК України (ст. 108 КК України редакції 1960 р.) свідчить про суттєве зниження їх рівня за останні 9 років. Так, за період з 1992 р. по 2011 р. в Україні було зареєстровано 725 таких злочинів, тобто у середньому за рік реєструвалось 36 злочинів [1]. За період з 2013 р. по 2021 р. було обліковано таких всього 10 заражень венеричною хворобою. Зокрема, у 2013 р. не було зареєстровано жодного, у 2014 р. – 4, у 2015 р. – 2, у 2016 р. – 1, у 2017 р. – 1, у 2018 р. – 1, у 2019 р. – 0, у 2020 р. – 0, у 2021 р. – 1 [2]. Тобто, за останні 9 років, у середньому щороку, було обліковано 1 кримінальне правопорушення, передбачене ст. 133 КК України. Аналізуючи рівень цих злочинів слід, враховувати не лише високу латентність зараження венеричною хворобою, а й відсутність офіційних статистичних даних з тимчасово окупованих Донецької та Луганської областей, які мали традиційно високі показники рівня цих злочинів. Так, за період з 1992 р. по 2011 р. найбільша кількість цих злочинів за вказаний період була зареєстрована у Дніпропетровській (192), Донецькій (89) та Луганській (66) областях [1].

Проте, зниження кількісних показників цього виду злочинності аж ніяк не впливає на характер суспільної небезпеки діяння та не знижує ступінь його суспільної небезпеки. Зараження венеричною хворобою посягає на важливу групу соціальних цінностей, зокрема здоров'я особи. Ступінь

суспільної небезпечності вчиненого злочину – це кількісний показник, який залежить не лише від способу вчинення дії, місця, обстановки, тяжкості злочинних наслідків кримінального правопорушення, а й від форми вини, мотиву і мети. Встановлення особливостей та змісту суб'єктивних ознак зараження венеричною хворобою має виняткове значення для правильної кваліфікації діяння. Отже, дослідження особливостей та змісту цих ознак, видається актуальним.

Стан опрацювання. Проблемі кримінальної відповідальності за зараження соціальними хворобами присвячено доволі широке коло праць вітчизняних вчених-криміналістів. Здебільшого кримінально-правові аспекти зараження венеричними хворобами досліджувались у працях, присвячених кримінальній відповідальності за злочини проти життя та здоров'я особи. Зокрема, це праці П.П. Андрушка, Л.П. Брич, В.І. Борисова, О.О. Володіної, В.К. Грищука, О.О. Дудорова, І.О. Зінченко, І.С. Вікторова, В.О. Глушкова, В.М. Куца, І.В. Павленко та інших.

Метою статті є кримінально-правовий аналіз суб'єктивних ознак юридичного складу зараження венеричною хворобою.

Викладення основного матеріалу. Протидія інфекційним хворобам здійснюється не лише за допомогою медико-профілактичних, а й кримінально-правових засобів. Використання кримінально-правових важелів впливу у боротьбі із поширенням соціальних хвороб, у тому числі венеричних, є необхідною умовою реалізації права людини на здоров'я та його охорону. Так, у ч. 1 ст. 133 КК України передбачено відповідальність за зараження іншої особи венеричною хворобою особою, яка знала про наявність у неї цієї хвороби. У ч. 2 ст. 133 КК України передбачено відповідальність за зараження іншої особи венеричною хворобою особою, яка знала про наявність у неї цієї хвороби та вчинені особою, раніше судимою за зараження іншої особи венеричною хворобою, а також зараження двох чи більше осіб або неповнолітнього. У ч. 3 ст. 133 КК України передбачено відповідальність за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки. Це кримінальне правопорушення відноситься до категорії нетяжких злочинів.

Венеричні хвороби це інфекційні захворювання, що різняться за етіологією, клінічними проявами, наслідками для здоров'я, але мають єдиний спосіб передачі – статевий. Термін «венеричні хвороби» був запропонований у 1527 р. французьким вченим Ж. де Бетанкурром. Тривалий час їх розглядали як одне захворювання. Завдяки відкриттю збудників, окремі венеричні хвороби були виділені в самостійні захворювання: сифіліс, гонорея, м'який шанкр (третья венерична хвороба), паховий лімфогранулематоз (четверта ве-

нерична хвороба). Віднедавна вчені виділяють й п'яту венеричну хворобу – донованоз (венерична гранульома) [3, с. 462].

Питання суб'єкта кримінального правопорушення є важливим у практиці застосування норм КК України, оскільки суб'єкт є одним із обов'язкових елементів складу кримінального правопорушення. Суб'єкт розглядуваного злочину – спеціальний, а саме особа, яка знала про наявність у неї венеричної хвороби. Відповідальність настає з 16 років. Про факт обізнаності особи про свою хворобу можуть свідчити результати медичного обстеження, застереження лікувальної установи, а також власний досвід та звернення її до медичної літератури. З цього приводу, П.П. Андрушко зазначає, що особа, порівнюючи симптоми своєї хвороби з симптомами, описаними в медичній літературі, на підставі інформації інших осіб або неофіційного звернення до медичних працівників, або з урахуванням попереднього власного досвіду, якщо вона раніше хворіла венеричною хворобою, може зробити самостійно достовірний висновок про наявність у неї венеричної хвороби [4, с. 315].

Проте, вказане у диспозиції статті формулювання щодо визначення суб'єкта злочину викликає деякі застереження, оскільки джерелом зараження можуть бути не лише хворі особи, а й так звані здорові бактеріоносії та контактні особи. Так, у медичній літературі вказується, що джерелом інфекції (вірусного й бактеріального походження) може бути як особа, яка хворіє на інфекційну хворобу, так і носій збудника. У медицині під зараженням (*infectio*) розуміють проникнення збудника інфекційної хвороби в організм людини або тварини, що призводить до розвитку тієї чи іншої форми інфекційного процесу (хвороби, носійства збудників інфекції) [5, с. 389].

Також зазначимо, що відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» контактних осіб прирівнюють до заражених. Так, у ст. 1 дається визначення контактних осіб як таких, які перебували в контакті з джерелом інфекції, внаслідок чого вони вважаються зараженими інфекційною хворобою. Таким чином, до можливих суб'єктів цього злочину слід віднести хворих осіб, бактеріоносіїв, контактних осіб (за умови обізнаності цих осіб).

На практиці можуть траплятися випадки зараження венеричною хворобою тими особами, які не хворіють на ці хвороби. Зокрема, І.О. Зінченко та О.О. Володіна слушно зазначають, що такі дії повинні розглядатися як умисне або необережне заподіяння шкоди здоров'ю іншої особи залежно від ступеня тяжкості [6, с. 173]. Автори наводять такий приклад. К., будучи обізнаною, що її сусід по комунальній квартирі страждає на венеричну хворобу, із почуття помсти систематично підставляла його посуд сусідці та її дітям, намагаючись у

такий спосіб інфікувати їх. Свій умисел їй вдалося реалізувати. Дії К., правильно були розцінені як умисне спричинення тілесного ушкодження [6, с. 173].

Суб'єктивна сторона зараження венеричною хворобою характеризується як умисною, так і необережною формою вини. Так, О.О. Дудоров зазначає, що суб'єктивна сторона характеризується як прямим, так і непрямим умислом або ж злочинною самовпевненістю [7, с. 288]. В.В. Сташис також зауважує, що з суб'єктивної сторони зараження венеричною хворобою може бути вчинено з прямим або непрямим умислом, а також із злочинною самовпевненістю [8, с. 389]. З прямим умислом діє той, хто, знаючи що він хворий на венеричну хворобу в заразній стадії, передбачає, що такі дії, які він вчиняє, приведуть або можуть привести до зараження потерпілого, і бажає настання цих наслідків. Непрямий умисел при вчиненні цього злочину, зазначає В.В. Сташис, має місце там, де винний, знаючи, що він хворий на венеричну хворобу в заразній стадії, передбачає, що такі дії, які він вчиняє, приведуть або можуть привести до зараження потерпілого, не бажає цих наслідків, але свідомо їх припускає [8, с. 390].

У кримінально-правовій літературі була висловлена інша думка, а саме про те, що прямий умисел для цього складу злочину неможливий, а при наявності прямого умислу, дії особи слід кваліфікувати як тілесне ушкодження [9, с. 265]. М.Д. Шаргородський дотримувався аналогічної позиції, вказуючи що при зараженні венеричною хворобою прямий умисел неможливий [10, с. 350].

М.І. Загородніков висловлював протилежну точку зору. Він зазначав, що при умисному вчиненні цього злочину винний або бажає заразити іншу особу венеричною хворобою, або ж байдуже відноситься до подібних діянь, допускає їх настання [11, с. 116].

На нашу думку, зараження венеричною хворобою може відбуватись як з непрямим умислом, так і з прямим. Наприклад, з прямим умислом діє особа, яка вступає у статеві зносини з іншою особою, знаючи про свою хворобу, з помсти, ревнощів чи особистих мотивів, передбачає зараження партнера і бажає, щоб воно відбулось.

З непрямим умислом діє особа, яка знаючи про наявність у неї венеричної хвороби, вступає у статеві зносини, свідомо припускає можливість зараження, хоча й не бажає, щоб воно відбулось. На практиці, ймовірно, зараження венеричною хворобою відбувається переважно з непрямим умислом.

Зараження венеричною хворобою може відбуватись із необережності, зокрема із протиправної самовпевненості, оскільки законодавець у диспозиції статті вказує на факт обізнаності суб'єкта

злочину про наявність венеричної хвороби. Наприклад, із протиправною самовпевненістю діє особа, яка знає про наявність у неї венеричної хвороби, вступає у статеві зносини, усвідомлюючи при цьому небезпеку зараження партнера, але розраховує на те, що останнє не відбудеться, тому що, вона та/або партнер приймають імунотулюючі чи протимікробні засоби.

Мотиви злочину можуть бути різні. Наприклад, задоволення статевого потягу, ревності, помста, заздрощі, особиста неприязнь, корисливі мотиви.

Висновки. Встановлення особливостей та змісту суб'єктивних ознак зараження венеричною хворобою має виняткове значення для правильної кваліфікації діяння. Суб'єктивна сторона характеризується як прямим, так і непрямим умислом або ж злочинною самовпевненістю.

Диспозиція норми за ст. 133 КК України сформульована таким чином, що суб'єктом може бути лише хвора особа. Така редакція звужує межі кримінально-правової заборони, обмежуючи коло суб'єктів злочину. До можливих суб'єктів цього злочину слід віднести хворих, бактеріоносіїв, контактних осіб (за умови обізнаності цих осіб). Мотиви зараження венеричною хворобою це задоволення статевого потягу, ревності, помста, заздрощі, особиста неприязнь, корисливі мотиви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довідка Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України за 1992–2011 рр. Рукопис.
2. Статистична інформація. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid=100820&c=edit&_c=fo.
3. Шегедин М.Б., Нужна Т.О. Дерматологія. Венерологія та клінічна оцінка результатів лабораторних досліджень: Підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. К.: ВСВ «Медицина», 2010.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. К.: Дакор, 2008. 1428 с.
5. Энциклопедический словарь медицинских терминов. В 3 т. Т. 1 / гл. ред. Б.В. Петровский. М.: Сов. энциклопедия, 1982. 464 с.
6. Зінченко І.О., Володіна О.О. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи. Харків: Право, 2019. 248 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2004. – 1056 с.
8. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. 1184 с.
9. Научно-практический комментарий к УК Украинской ССР. Киев, 1969.
10. Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоров'я. М. 1947.
11. Загородников Н.И. Преступления против здоровья. М., 1969.